

**UNITED
STATES OF
AMERICA**

**PRINCIPAL ISSUES OF
SCIENTIFIC RESEARCH
AND MODERN EDUCATION**

2023

IN VOLUME #2 ISSUE #2

WWW.WOCONFERENCES.COM

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

	Боймуродов Шухрат Абдужалилович, Досматов Ислонбек Зухриддин о'ғли, Узоков Жасурбек Ў'лдошев	
12	HOZIRGI DAVRDA OVQATDAN ZAXARLANISH (TOKSIKOINFEKSIYALAR), ULARNING TURLARI KELIB CHIQISH ASORATLARI Ahmedova Saodat Toshboltayevna, Aminova Mohinur Normurod qizi, Rashidov Shamsiddin Sharofovich, Mardonqulova Gulnora Karim qizi, Rahmatullayeva Shahlo Sherzod qizi	69
13	TEZ TIBBIY YORDAMGA MUHTOJ BO'LGAN BEMORNING YONIDAGI SHIFOKORNING VAZIFASI VA MASULYATI Erdanayev Ro'ziboy Xolmuxamadovich, Aminova Mohinur Normurod qizi, Jovliyev Bobomurod Boboravshan o'g'li, Rahmatullayeva Shahlo Sherzod qizi, Shukurova Barchinoy Abdulhofiz qizi	75
14	DIAGNOSIS AND CORRECTION OF ATTENTION IN ADOLESCENTS Babajanov Maksadbek Ulugbekovich	80
15	CHET TILLARINI O'QITISH JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH <i>Eshpulatova Dilfuza Buriyevna</i>	90
16	FRANSUZ TILINI DIALOGLAR ORQALI TALABALARNING MULOQOT KOMPETENSIYASINI O'STIRISHDAGI AHAMIYATI <i>Eshpulatova Dilfuza Buriyevna</i>	94
17	INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNALOGIYALARI FANIDAN PEDAGOGIK DASTURIY VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY TALABLARI VA TAMOYILLARI VA O'QITISHNING MULTIMEDIA VOSITALARI Ziyaviddinova Gulnoza Erkinova	100
18	ZAMONAVIY KOMPYUTER ANIMATSIYALARI VA ULARDAN DARS JARAYONIDA FOYDALANISH. Oxunova Nilufarxon Mannonjon qizi	105
19	IBROHIM HAQQULNING IJODIY MEROSI Sayliyeva Zarina Raxmiddinovna	115

IBROHIM HAQQULNING IJODIY MEROSI

Sayliyeva Zarina Raxmiddinovna,

Buxoro davlat universiteti,

O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qıtuvchısı

e-mail: zsayliyeva7@gmail.com

tel: (90) 414-71-32

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada buyuk so'z san'atkori, benazir ijodkor, mohir munaqqid, fidoyi ustoz, Hazrat Alisher Navoiy ijodini chuqur tadqiq etgan zabardast olim, filologiya fanlari doktori, professor Ibrohim Haqqul ijodiy faoliyatiga oid fikr va mulohazalar, olimning yillar mobaynida amalga oshirgan mehnatlarining jamlanmasi to'plangan.

Kalit so'zlar. Ibrohim Haqqul, tasavvuf, haqgo'y olim, navoiyshunoslik, "Navoiyga qaytish"

РАЗГОВОРНЫЕ НАВЫКИ ИБРАХИМА ХАККУЛА

Сайлисєва Зарина Рахмиддиновна,

Преподаватель кафедры узбекского языка и литературы, БухГУ

АННОТАЦИЯ

В статье размышления и комментарии о творчестве великого художника слова, уникального творца, искусного критика, самоотверженного педагога, крупного ученого, глубоко исследовавшего творчество Хазрата Алишера Навои, доктора филологических наук, профессора Ибрагима Хаккула, а также сборник собраны труды ученого разных лет.

Ключевые слова. Ибрагим Хаккул, суфизм, ученый-хакгой, навоистика, «Возвращение в Навои»

IBRAHIM HAQQUL'S SPEAKING SKILLS

Sayliyeva Zarina Rakhmiddinova,

Teacher of the Uzbek language and literature department,

Bukhara State University

ANNOTATION

In this article, thoughts and comments on the creative activity of the great artist of words, unique creator, skilled critic, selfless teacher, great scientist who deeply researched the work of Hazrat Alisher Navoi, doctor of philology, professor Ibrahim Haqqul, and the collection of the scientist's work over the years have been collected.

Keywords. Ibrahim Haqqul, Sufism, Navoi studies, "Return to Navoi"

Kirish

Alisher Navoiy – chin ma'noda daho san'atkor. Ulug' shoirning har bir asari insonparvar va hassos inson ko'nglining haqiqatlarini ifoda etadi. Bu ko'ngilda odam va olam ishqi, hayot zavqi, yashash zavqi, tabiat va go'zallik muhabbati teran tomir otgandir.

“Ma'lumki, Alisher Navoiy yashagan davr bilan bizning zamon o'rtasida besh asrdan ziyod vaqt masofagina emas, juda katta ijtimoiy ong masofasi, adabiy til, dunyoqarash, hayot tarzi masofalari ham mavjud.

Bugungi kun o'quvchisiga Navoiy asarlarini tushuntirib yetkazish biroz muammo. Shuning uchun ulug' shoir asarlarini sharhlash, talqin va tahlil qilish zarurati tug'iladi. “Bilgan gapirmaydi, gapirgan bilmaydi” [9,3].

Yetuk adabiyotshunos Ibrohim Haqqul “Navoiyga qaytish” kitobining muqaddimasini ushbu so'zlar bilan boshlagan. Adabiyotni bir olam deb bilsak,

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

unda sir-asror behisob, uni cheksiz ummon desak, hali biz bilgan, o'rgangan qismi tomchilarga teng. Insoniyat o'zini anglashni, idora etishni boshladiki, adabiyot, tahlil va talqin masalasiga e'tibor qaratib kelmoqda.

Saksoninchi yillarning ikkinchi yarmidan Ibrohim Haqqulning adabiy jarayonga faol ishtirokini kuzatish mumkin. U zamonaviy she'riyatga bag'ishlangan qator maqolalar yozgan. Shuningdek, Abdulhamid Cho'lponning "Bahorni sog'indim" (1988), Xoja Ahmad Yassaviyning "Hikmatlar" (1991) majmuasini, shogirdi Sayfiddin Rafiddinov bilan hamkorlikda "Boqirg'on kitobi" (1991), "Me'rojnom" (1995) kabi uzoq muddat nashr etilmay kelingan asarlarni o'quvchilarga yetkazgan.

Umrining so'nggi yillariida u "Ahmad Yassaviy", "Kim nimaga tayanadi?", "E'tiqod va ijod", "Tasavvuf saboqlari", "Taqdir va tafakkur", "Meros va mohiyat" deb nomlangan risola va kitoblarini chop ettirgan.

Fariddin Attor, Jaloliddin Rumiy, Abdurahmon Jomiy, Vilyam Shekspirday daho san'atkorlarning o'zbek tiliga o'girilgan kitoblariga salmoqli so'zboshi va so'ngso'zlar yozgan. Alisher Navoiyning "Xazoyin ul-maoniy"sidan tanlangan shohbaytlarning alohida kitob holida chiqarilganligi ham e'tiborga molik.

Keyinroq Ibrohim Haqqulning "Ijod iqlimi" va "Mushohada yog'dusi" nomli kitoblari ham bosilib chiqqan. U 1996-yilda "Qadimgi davr adabiyoti", 2001-2021 yillarda "O'zbek adabiyoti tarixi" bo'limi mudiri sifatida faoliyat ko'rsatdi. Olim O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi, "O'zbek tili va adabiyoti", "Tafakkur", "Naqshbandiya" jurnallari tahrir hay'atlari a'zosi edi. Uning ayrim maqola va kitoblari turk, uyg'ur, ozarbayjon, tojik va rus tillariga tarjima qilinib, nashr etilgan. So'nggi yillarda olimning "Navoiyga qaytish" deb nomlangan 4 jildlik kitobi bosmadan chiqdi.

Ustoz Ibrohim Haqqul "Navoiyga qaytish" kitobida "Navoiyni anglash mashaqqati", "Navoiyga qaytish", "Tasavvuf va Navoiy she'riyati munosabatiga doir", "Ishq va komillik jazbasi", "Mansur Xalloy va Navoiy", "Oqillik va g'ofillik",

“Teranlik sadosi”, “Ma’ruf va orif” va qator g’azallar tahliliga to’xtalib o’tadi.

Ibrohim Haqqul umri davomida adabiyot ixlosmandlari va Navoiy ijodi shaydolari qalbida o’z ijodiy faoliyati bilan o’chmas iz qoldirgan. U chin ziyoli, tiriklar ichida noyob hodisa o’laroq tik turib yashab o’tgan shaxs sifatida tarixda qoldi. Ibrohim Haqqul mumtoz adabiyotni o’quvchi ko’ngliga singdirish yo’li va usulini topdi – uning muvaffaqiyati va kitoblarining shuhrati shunda edi. Biz Navoiy ijodini o’rganar ekanmiz, Hazrat anglatmoqchi bo’lgan fikrlarni tushunishga harakat qilamiz, biroq mohiyatni to’liq anglamaymiz. Ibrohim Haqqul esa qariyb yarim asr umri mobaynida hazrat bilan tinim bilmasdan muloqot qildi va zamondosh va adabiy yo’ldoshlarni Navoiy dunyosiga chorladi. Alisher Navoiy ijodini ko’plab olimlar o’rgangan. Biroq ular orasida, hech shubhasiz, Ibrohim Haqqulning izlanishlari alohida ajralib turadi. Bu olimning mumtoz adabiyot tarixini yoxud Navoiy ijodini chuqur bilgani uchungina emas, balki boshqalardan farqli ravishda biz tasavvurimizga sig’dira olmagan haqiqatni, Navoiyda ham oddiy insoniy dardlarni ko’ra olganligi, uning ijodini bugungi kun, bugungi zamon dardi bilan bog’lay olganligidadir. «Navoiy shohning ham, gadoning ham, oshiqning ham, orifning ham – hamma-hammaning shoiri. Navoiy she’riyatidan kim nimani axtarsa, shuni topadi”, – deya ta’kidlaydi olim. Bir umr Navoiy ijodi tadqiqi bilan shug’ullangan, so’z mulkining sultoni asarlarini qayta-qayta mutolaa qilib, ularning mazmun-mohiyatini chaqqan Ibrohim Haqqulning qator fikrlari hikmat darajasidagi ilmiy fikr kabi jaranglashi bejiz emas. Hozirgi navoiyshunoslikning ob-havosini belgilab kelayotgan olimlardan biri, shubhasiz, Ibrohim Haqqul hisoblanar edi. Zero, bugungi o’zbek navoiyshunosligini Ibrohim Haqqul faoliyati va tadqiqotlaridan ayri holda tasavvur qilib bo’lmaydi. Biz Hazrat Navoiyni boshqa xalqlarga tanitmoq uchun emas, aslida o’zimiz yaxshi bilishimiz uchun ko’proq tashvishlanishimiz zarurga o’xshaydi. Ochig’ini aytganda, biz hali Navoiy ijodiyotini kerakli va arziydigan darajada o’qib-o’rganganimiz yo’q. Sho’ro davrida mumtoz adabiyotimizga biryoqlama va yuzaki munosabat ulug’larimizni

to'laligicha, munosib o'rganishga imkon bermadi. Navoiyni puxta bilish uchun juda jiddiy va maxsus tayyorgarlik ko'rish lozim. Alisher Navoiy hamma narsani erkinlik va vobastalikda talqin qilgan, inson qismati bilan bog'liq har qanday haqiqatning istiqbolini tafakkur hurligida ko'rgan. Demak, tuyg'uda, ruhda, ko'ngil va tafakkurda erkinlikni qaror toptirmay turib, Navoiy asarlarining asl ma'no-mohiyatini chaqishga urinish befoyda. Ibrohim Haqqul Navoiy dahosini anglagan, uni o'zida yashattirgan, o'zida kashf etgan ham olim, ham yetuk shaxs edi.

Bugungi kunda adabiyotga munosabat haqida Ibrohim Haqqul: "Yosh avlod faqat Navoiy asarlaridan emas, umuman, mumtoz adabiyotimiz chashmalaridan bebahra qolayotgani juda tashvishlanarli. Ahvol shu zaylda davom etaversa, yaqin besh-o'n yilda o'tmish adabiyotimizga mutlaqo ehtiyoj sezdirmaydigan, basirati ko'r, demakki, go'zallik tuyg'usidan mahrum, moddiy dunyo g'am-tashvishidan boshqasini tan olmaydigan yoshlarning butun bir avlodi vujudga kelishi hech gap emas", - deb kuyunib aytgan edi. Alisher Navoiy hayoti, adabiy, ilmiy merosini o'rganish – oliyjanob mehnat. Uning hayoti, ibratli faoliyati, merosiga qiziqish XV asrdan boshlangan. Navoiy asarlari o'z tirikligida mashhur xattotlar tomonidan ko'chirilgan. Ammo navoiyshunoslik XX asrda o'zgacha shakllandi. Chunki Navoiy to'g'risidagi bahs yuritgan hech bir olim sho'ro mafkurasi tomonidan belgilangan chiziqdan chetga chiqa olgani yo'q. Shunday murakkab vaziyatda navoiyshunoslik sohasida yangicha yo'nalish, yangicha tahlil usulini, yangi so'zni qo'rqmasdan ayta olgan olimlardan biri Ibrohim Haqqul edi.

Uning ulug' o'zbek shoiriga bag'ishlangan tadqiqotlarini quyidagicha guruhlashtirib o'rganish mumkin:

1. Navoiy haqidagi ilmiy va ilmiy-ommabop tadqiqotlar;
2. Turli tadqiqotlarida kelgan Navoiy asarlari tahlili;
3. Navoiyning turli janrlardagi she'rlari talqini;
4. Navoiy ijodini u suv ichgan chashmalar – Farididdin Attor, Jaloliddin Rumi, Abdurahmon Jomiy kabi salafarlari va ustozlari asarlari bilan qiyosan

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

to'raligicha, munosib o'rganishga imkon bermadi. Navoiyni puxta bilish uchun juda jiddiy va maxsus tayyorgarlik ko'rish lozim. Alisher Navoiy hamma narsani erkinlik va vobastalikda talqin qilgan, inson qismati bilan bog'liq har qanday haqiqatning istiqbolini tafakkur hurligida ko'rgan. Demak, tuyg'uda, ruhda, ko'ngil va tafakkurda erkinlikni qaror toptirmay turib, Navoiy asarlarining asl ma'nomohiyatini chaqishga urinish befoyda. Ibrohim Haqqul Navoiy dahosini anglagan, uni o'zida yashattirgan, o'zida kashf etgan ham olim, ham yetuk shaxs edi.

Bugungi kunda adabiyotga munosabat haqida Ibrohim Haqqul: "Yosh avlod faqat Navoiy asarlaridan emas, umuman, mumtoz adabiyotimiz chashmalaridan bebahra qolayotgani juda tashvishlanarli. Ahvol shu zaylda davom etaversa, yaqin besh-o'n yilda o'tmish adabiyotimizga mutlaqo ehtiyoj sezdirmaydigan, basirati ko'r, demakki, go'zallik tuyg'usidan mahrum, moddiy dunyo g'am-tashvishidan boshqasini tan olmaydigan yoshlarning butun bir avlodi vujudga kelishi hech gap emas", - deb kuyunib aytgan edi. Alisher Navoiy hayoti, adabiy, ilmiy merosini o'rganish – oliyjanob mehnat. Uning hayoti, ibratli faoliyati, merosiga qiziqish XV asrdan boshlangan. Navoiy asarlari o'z tirikligida mashhur xattotlar tomonidan ko'chirilgan. Ammo navoiyshunoslik XX asrda o'zgacha shakllandi. Chunki Navoiy to'g'risidagi bahs yuritgan hech bir olim sho'ro mafkurasi tomonidan belgilangan chiziqdan chetga chiqa olgani yo'q. Shunday murakkab vaziyatda navoiyshunoslik sohasida yangicha yo'nalish, yangicha tahlil usulini, yangi so'zni qo'rqmasdan ayta olgan olimlardan biri Ibrohim Haqqul edi.

Uning ulug' o'zbek shoiriga bag'ishlangan tadqiqotlarini quyidagicha guruhlashtirib o'rganish mumkin:

1. Navoiy haqidagi ilmiy va ilmiy-ommabop tadqiqotlar;
2. Turli tadqiqotlarida kelgan Navoiy asarlari tahlili;
3. Navoiyning turli janrlardagi she'rlari talqini;
4. Navoiy ijodini u suv ichgan chashmalar – Farididdin Attor, Jaloliddin Rumi, Abdurahmon Jomiy kabi salafarlari va ustozlari asarlari bilan qiyosan

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

tekshirish;

5. Navoiy haqidagi suhbatlar;

6. Navoiy asarlarini nashrga tayyorlash;

7. Navoiyga bag'ishlangan turli anjumanlardagi ishtirok etish va hokazo.

50 yillik mehnat samarasi o'laroq Ibrohim Haqqul ijodi uchun xos xususiyatlardan biri shu bo'ldiki, u deyarli biror marta ko'ngli buyurmagan ijodkor yoki bo'sh, sayoz kitob to'g'risida maqola yozgani yo'q. Hamisha haqiqat bilan qalam tebratishni o'ziga dasturulamal qilib oldi. Ustozning bir suhbatlarida aytgan quyidagi fikrlari u kishining butun shaxsiyatlarini ochib bergan edi: «To'g'ri gap gapirishdan cho'chishni yo'qotish kerak. To'g'ri gap uchun jazo olinmaydi, degan xulosaga kelish kerak. Haqiqatning yuki nihoyatda og'ir, ko'pchilik ko'tarolmaydi uni. Haqiqatni aytish uchun, haqiqatga kurashish uchun, to'g'risini aytaymi, kafan yelkada bo'lishi kerak» [25].

Ibrohim Haqqul tadqiqotlari uchun xos yana bir xususiyat shundan iboratki, u badiiy yoki ilmiy asarlar tahlili, olim-u adiblar hayoti va ijodi tadqiqi jarayonida iymon-e'tiqod, vatan, erk, hurriyat, vijdon, shaxs va shaxsiyat, mardlik, saxovat, adolat, himmat, odamiylik, ishq, do'stlik, mehr-u shafqat, vafo sadoqat, yaxshilik, halollik, kabi insoniy tushunchalarni ulug'lab, ularga qarama-qarshi nafs, zulm, razolat, qo'rquv, xiyonat, e'tiqodsizlik, egrilik, tamagirlik, tuturuqsizlik, riyo, yuzsizlik, o'g'rilik, iste'dodsizlik, sayozlik, nodonlik, johillik kabi illatlarni muttasil ravishda mazammat qilib boradi.

«Insonga go'zal mohiyatni Alloh bergan. Alloh bergan narsani qaytarib olib bo'lmaydi yoki o'zgartirib bo'lmaydi. Agar inson Allohga qancha yaqinlashsa, u shuncha bashariy irodasidan kechib yoki uzoqlashib ilohiy irodaga erishadi. Va ilohiy irodaga erishgan odam bu dunyoning g'avg'olari, hasad va xusumatlaridan juda baland bo'ladi. U hech narsadan qo'rqmaydi, chunki uning suyanadigan asosiy kuchi Allohga aylanadi», - degan edi Ibrohim Haqqul [9]. Darhaqiqat, ustoz hayot yo'llarida hamisha Alloh taoloning qudratiga, madadiga tayandi. Hech kimga

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

yalinmadi, yaltoqlanmadi. Ilmga sadoqati va shu yo'ldagi sobitqadamligi ijodkorni qalblarimizga mangu muhrladi.

“Bir zamonlar Alisher Navoiy dahosiga shubha bilan qarashlar bo'lgan. Lekin bunday ishtibohlar tuman yanglig' tezda barham topgan. Rus yoki gruzin ziyolisidan Pushkin yoki Shota Rustavelining buyukligini isbotlashni talab qilib ko'ringchi! U sizga yo ajablanib qaraydi, yoki ustingizdan kuladi. Muhammad alayhissalomning payg'ambarligini isbotlash hech bir musulmonning xayoliga kelmaganidek, Navoiyning ulug'ligini ko'rsatuvchi qo'shimcha dalil izlashga hojat yo'q”[9,16].

“Biz Hazrat Navoiyni boshqa xalqlarga tanitmoq uchun emas, aslida o'zimiz yaxshi bilishimiz uchun ko'proq tashvishlanishimiz zarurga o'xshaydi. Ochig'ini aytganda, biz hali Navoiy ijodiyotini kerakli va arziydigan darajada o'qib – o'rganganimiz yo'q. Sho'ro davrida mumtoz adabiyotimizga biryoqlama va yuzaki munosabat ulug'larimizni to'laligicha, munosib o'rganishga imkon bermadi. Navoiyni puxta bilish uchun juda jiddiy va maxsus tayyorgarlik ko'rish lozim. Alisher Navoiy hamma narsani erkinlik va vobastalikda talqin qilgan, inson qismati bilan bog'liq har qanday haqiqatning istiqbolini tafakkur hurligida ko'rgan. Demak, tuyg'uda, ruhda, ko'ngil va tafakkurda erkinlikni qaror toptirmay turib, Navoiy asarlarining asl ma'no-mohiyatini chaqishga urinish befoyda[9,25]”

Ibrohim Haqqul Navoiy dahosini anglagan, uni o'zida yashattirgan, o'zida kashf etgan ham olim, ham komil shaxs edi.

Bugungi kunda adabiyotga munosabat haqida Ibrohim Haqqul: “Yosh avlod faqat Navoiy asarlaridan emas, umuman, mumtoz adabiyotimiz chashmalaridan bebahra qolayotgani juda tashvishlanarli. Ahvol shu zaylda davom etaversa, yaqin besh-o'n yilda o'tmish adabiyotimizga mutlaqo ehtiyoj sezdirmaydigan, basirati ko'r, demakki, go'zallik tuyg'usidan mahrum, moddiy dunyo g'am-tashvishidan boshqasini tan olmaydigan yoshlarning butun bir avlodi vujudga kelishi hech gap emas”, - deb kuyinib aytgan edi. Hazrat Alisher Navoiy

o'n beshdan ortiq she'riy shakllarda qalam tebratgan. Ammo ba'zi manbalarda o'n sakkiz, yigirmadan ortiq she'riy shakllarda ash'or bitgan deyiladi [9,26]. Alisher Navoiy hayoti, adabiy, ilmiy merosini o'rganish – oliyjanob mehnat. Uning hayoti, ibratli faoliyati, merosini o'rganish XV asrdan boshlangan. Navoiy asarlari o'z tirikligida mashhur xattotlar tomonidan ko'chirilgan. Ammo navoiyshunoslik XX asrda o'zgacha shakllandi. Chunki Navoiy to'g'risidagi bahs yuritgan hech bir olim sho'ro mafkurasi tomonidan belgilangan chiziqdan chetga chiqa olgani yo'q. Shunday murakkab vaziyatda navoiyshunoslik sohasida yangicha yo'nalish, yangicha tahlil usulini, yangi so'zni qo'rqmasdan ayta olgan olimlardan biri Ibrohim Haqqul edi.

Ibrohim Haqqul tadqiqotlarining boshqa ko'p ishlardan ajralib turadigan jihatlaridan biri yana shundaki, u o'zbek adabiyoti tarixini, xususan, undagi mahorat masalalarini shu adabiyot doirasida emas, jahon adabiyoti kontekstida, adabiy aloqalar yo'nalishida, o'rni kelganda zamonaviy adabiyot bilan yonma-yon qo'yib tekshiradi, adabiy merosga umumbashariy mulk sifatida qarab, izchil ravishda uning tarixiy va hayotiy haqiqatlarga, go'zalliklarga yo'l ochuvchi mash'allardan biri ekanligini isbotlashga intiladi. Shu nuqtayi nazardan uning o'zbek adabiyoti namunalarning ayrim faktlarini goh fors-tojik, goh Yevropa, goh rus adabiyotidagi farq va holatlar bilan yonma-yon qo'yib qiyoslab, ular haqida fikr-mulohaza yuritishi ijobiy hodisadir. Ibrohim Haqqul ilmiy tadqiqoqlari doirasi nihoyatda keng. Bunda uning zamonaviy adabiyotimiz va she'riyatimiz borasida yozgan kitob va maqolalari ham e'tiborga loyiq. Olimning Abdulla Oripov, Shavkat Rahmon, Jamol Kamol, Rauf Parfi, Usmon Azim, Miraziz A'zam, Xurshid Davron kabi o'zbek shoirlarining she'riyati yuzasidan matbuotda tez-tez chiqib turishlari, davra suhbatlarida ularning asarlaridagi yutuq va kamchiliklar yuzasidan bildirgan keskin tanqidiy mulohazalari ham bugungi adabiy jarayon uchun muhim bo'lib, hozirgi o'zbek she'riyati rivojida ijobiy rol o'ynadi.

Xulosa

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

Yuqorida nomi tilga olinganlar mumtoz adabiyotimiz rivojiga katta hissa qo'shdi. Lekin hamma gap shundaki, zamon zayliga ko'ra bu masala talqinida ular muayyan nuqtaga kelib mafkuraviy cheklanish va zug'um tufayli undan narigan o'tolmadilar. Mumtoz adabiyotimiz namoyondalarining buyukligini to'liq ko'rsata olmadilar. Bu maqsad yo'lida Sho'ro mafkurasi singib ketgan edi. Ibrohim Haqqulning bu masalaga yuqoridagi qarashlar spektoridan farqli jihati shunda bo'ldiki, u, birinchidan, tasavvuf shoirlarining cheklanganligini, zaif tomonlarini ko'rsatuvchi salbiy xususiyat emas, aksincha, uning buyukligini va qudratini belgilovchi eng muhim omil, asos ekanligini ko'rsatib berdi. O'zbek tasavvufshunosligi istiqlol tufayli qaror topdi, uning ilmiy-amaliy tamal toshini qo'yishda N.Komilov, O.Usmon va boshqalar qatorida Ibrohim Haqqul ham samarali hissa qo'shdi. Uning Ahmad Yassaviy, Farididdin Attor, Jaloliddin Rumiy, Najmiddin Kubro, Xoja Orif Mohitobon, Xoja Bektoshi Valiy kabi mutasavviflar ijodiga oid, shuningdek, Alisher Navoiy va o'zbek mumtoz adabiyotini tasavvufiy qarashlar prizmasidan o'tkazgan holda yangicha talqin etish yo'nalishidagi tadqiqotlari muhim rol o'ynadi. Ibrohim Haqqulning Alisher Navoiy hayoti va ijodi tadqiqiga bag'ishlangan asarlarisiz hozirgi o'zbek navoiyshunosligi kemptik bo'lib qolardi. Chindan ham, bugun Ibrohim Haqqulni o'qimay turib navoiyshunos bo'lish mumkin emas. Akademik Vohid Zohidov Navoiy haqida o'zgacha pafos bilan yozar edi. Afsuski, olimning yozganlarida ham o'sha davr siyosatidan kelib chiqish yotar edi, ammo maqsad qanday qilib bo'lmasin, Navoiyni, uning asarlarini zamonga moslab tushuntirish bo'lgan. «Insonga go'zal mohiyatni Alloh bergan. Alloh bergan narsani qaytarib olib bo'lmaydi yoki o'zgartirib bo'lmaydi. Agar inson Allohga qancha yaqinlashsa, u shuncha bashariy irodasidan kechib yoki uzoqlashib ilohiy irodaga erishadi. Va ilohiy irodaga erishgan odam bu dunyoning g'avg'olari, hasad va xusumatlaridan juda baland bo'ladi. U hech narsadan qo'rqmaydi, chunki uning suyanadigan asosiy kuchi Allohga aylanadi.»- degan edi Ibrohim Haqqul. Darhaqiqat, ustoz hayot yo'llarida hamisha Alloh taoloning qudratiga, madadiga

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

Yuqorida nomi tilga olinganlar mumtoz adabiyotimiz rivojiga katta hissa qo'shdi. Lekin hamma gap shundaki, zamon zayliga ko'ra bu masala talqinida ular muayyan nuqtaga kelib mafkuraviy cheklanish va zug'um tufayli undan narigan o'tolmadilar. Mumtoz adabiyotimiz namoyondalarining buyukligini to'liq ko'rsata olmadilar. Bu maqsad yo'lida Sho'ro mafkurasi singib ketgan edi. Ibrohim Haqqulning bu masalaga yuqoridagi qarashlar spektoridan farqli jihati shunda bo'ldiki, u, birinchidan, tasavvuf shoirlarining cheklanganligini, zaif tomonlarini ko'rsatuvchi salbiy xususiyat emas, aksincha, uning buyukligini va qudratini belgilovchi eng muhim omil, asos ekanligini ko'rsatib berdi. O'zbek tasavvufshunosligi istiqloq tufayli qaror topdi, uning ilmiy-amaliy tamal toshini qo'yishda N.Komilov, O.Usmon va boshqalar qatorida Ibrohim Haqqul ham samarali hissa qo'shdi. Uning Ahmad Yassaviy, Farididdin Attor, Jaloliddin Rumiy, Najmiddin Kubro, Xoja Orif Mohitobon, Xoja Bektoshi Valiy kabi mutasavviflar ijodiga oid, shuningdek, Alisher Navoiy va o'zbek mumtoz adabiyotini tasavvufiy qarashlar prizmasidan o'tkazgan holda yangicha talqin etish yo'nalishidagi tadqiqotlari muhim rol o'ynadi. Ibrohim Haqqulning Alisher Navoiy hayoti va ijodi tadqiqiga bag'ishlangan asarlarisiz hozirgi o'zbek navoiyshunosligi kemtik bo'lib qolardi. Chindan ham, bugun Ibrohim Haqqulni o'qimay turib navoiyshunos bo'lish mumkin emas. Akademik Vohid Zohidov Navoiy haqida o'zgacha pafos bilan yozar edi. Afsuski, olimning yozganlarida ham o'sha davr siyosatidan kelib chiqish yotar edi, ammo maqsad qanday qilib bo'lmasin, Navoiyni, uning asarlarini zamonga moslab tushuntirish bo'lgan. «Insonga go'zal mohiyatni Alloh bergan. Alloh bergan narsani qaytarib olib bo'lmaydi yoki o'zgartirib bo'lmaydi. Agar inson Allohga qancha yaqinlashsa, u shuncha bashariy irodasidan kechib yoki uzoqlashib ilohiy irodaga erishadi. Va ilohiy irodaga erishgan odam bu dunyoning g'avg'olari, hasad va xusumatlaridan juda baland bo'ladi. U hech narsadan qo'rqmaydi, chunki uning suyanadigan asosiy kuchi Allohga aylanadi.»- degan edi Ibrohim Haqqul. Darhaqiqat, ustoz hayot yo'llarida hamisha Alloh taoloning qudratiga, madadiga

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

tayandi. Hech kimga yalinmadi,yaltoqlanmadi. Ilmga sadoqati va shu yo‘ldagi sobitqadamligi ijodkorni qalblarimizga mangu muhladi. Ushbu misralar bilan so‘zimizni yakunlaymiz:

Shunday yashaginki ketar chog‘ingda,
Hamma giryon qolsin, sen borgil shodon.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Navoiy Alisher. Muqammal asarlar tўplami. 20 tomlik. 3-tom. Xazoyin ul-maoniy. Faroyib-us-sigar. -Toshkent: Fan, 1988, 616 b.
2. Navoiy asarlari lug‘ati. Tuзуvchilar: P.Шамсиев, С.Иброхимов. - Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1972, 784 б.
3. Рустамов А. Шоирнинг биринчи газали.//Шарқ юлдузи, 1987, № 3, 175-179-б.
4. Қуръони карим (таржима ва изоҳлар муаллифи Алоуддин Мансур). - Тошкент: Чўлпон, 1992. 672 б.
5. Қуръони карим сўзларининг арабча-ўзбекча кўрсаткичли луг‘ати. - Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1971. 277 б.
6. Ҳайитметов А. Навоий даҳоси. -Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1970, 173 б.
7. Ҳаққул И. Шеърят - руҳий муносабат. -Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1989, 240 б.
8. Ҳаққулов И. Тасаввуф ва шеърят. -Тошкент: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1991, 184 б.
9. Ҳаққулов И. Навоийга қайтиш., 1-китоб. -Тошкент: 2007
9. Sayliyeva Z. R., Murodova M. R. Q. LITERACY OF PRAISE IN THE VERSES OF ALISHER NAVOI //Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2022. – Т. 2. – №. 5. – С. 372-380.
10. Bekova N. J. “G ‘AROYIB US-SIG ‘AR” DEVONI TARKIBIDAGI BIR G‘AZAL TAHLILI: Nazora Jo ‘rayevna Bekova Buxoro davlat universiteti o‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti Zarina Raxmiddinovna Sayliyeva Buxoro davlat universiteti o ‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi o ‘qituvchisi Feruza Sohib qizi Saidova Adabiy manbashunoslik va matnshunoslik mutaxassisligi 2-bosqich magistranti//Научно-практическая конференция.2021.

PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION

11. Rakhmiddinova S. Z., Mahliyo B. **FALAK NILUFARLARIDIN CHASHMAYI MEHR GAR O'LDI PAYDO** //E Conference Zone. – 2022. – С. 93-96.

12. Rakhmiddinova S. Z., Qizi M. M. R. **Prophet of the peace and blessings of allah be upon him (o prophet of the prophet hood...)** //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 12. – №. 5. – С. 31-36.

13. Raxmiddinova S. Z. et al. **USTOZ-IBROHIM HAQQUL IJODIGA CHIZGILAR** //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 21. – №. 2. – С. 113-117.

14. Rakhmiddinova S. Z. **EY, SAFHAYI RUXSORING AZAL XATIDIN INSHO** //SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY. – С. 112.

15. Rakhmiddinova S. Z., Manzura K. **MUHAMMAD RAHIMKHAN FERUZ AND HIS DESCENDANTS** //Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 142-146.

16. Rakhmiddinova S. Z. **CHU JILVA AYLADI UL HUSN ISTABON OSHIQ..** //SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY. – С. 132.

132. Бекова Н. Ж., Сайлиева З. Р. **"Девони Фони": издания и исследования** //Филология и лингвистика в современном обществе. – 2014. – С. 20-22.

17.. Бекова Н. Ж., Жалилова Л. Ж., Сайлиева З. Р. **On a separate literary sources of the poetry collection "Sittai Zaruriya" by Alisher Navoi** //Современная филология. – 2014. – С. 45-47.

18. Bekova N., Sayliyeva M. **THE INTERPRETATION OF PRAISE IN THE EAST LITERATURE** //Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. – 2015. – №. 12. – С. 147-151.